

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

**BİRİNCİ BÖLÜM
KARAR****ZİYA ÖZDEN BAŞVURUSU**

Başvuru Numarası : 2016/67737

Karar Tarihi : 19/11/2019

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Burhan ÜSTÜN

Hicabi DURSUN

Kadir ÖZKAYA

Selahaddin MENTEŞ

Raportörler : Gizem Ceren DEMİR KOŞAR

Elif ÇELİKDEMİR ANKİTÇİ

Başvurucu : Ziya ÖZDEN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; ceza infaz kurumunda tek kişilik odada tutulma nedeniyle kötü muamele yasağının, tek kişilik odaya alınmaya ilişkin karara karşı yapılan başvurunun infaz hâkimliğince incelenmeksizin reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 26/12/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

7. Bakanlık görüşü başvurucuya tebliğ edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edilen, Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla tespit edilen şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. 15 Temmuz 2016 gecesi gerçekleşen silahlı darbe teşebbüsü öncesinde öğretmen olan başvuru, darbe teşebbüsü sonrasında terör örgütü (Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması) üyesi olduğu gerekçesiyle 22/8/2016 tarihinde tutuklanarak Kocaeli 2 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna (Ceza İnfaz Kurumu) konulmuştur.

10. Başvuru, diğer bazı mahpusların da kaldığı odada (çoklu oda) tutulmakta iken Ceza İnfaz Kurumu İdare ve Gözlem Kurulunun (İdare ve Gözlem Kurulu) 23/9/2016 tarihli kararıyla tek kişilik odaya alınmış ve tahliye edildiği 12/9/2018 tarihine kadar burada kalmıştır.

11. Başvuru; tek kişilik odaya alınmasının hukuka aykırı ve gerekçesiz olduğunu, tutulma koşullarının insan haklarına aykırı olduğunu belirterek Kocaeli İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) başvurmuş ve yeniden çoklu odaya alınmayı talep etmiştir. İnfaz Hâkimliği 12/10/2016 tarihli kararı ile başvurunun talebini incelemeksizin reddetmiştir. Kararın gerekçesinde; infaz hâkimliğinin görevinin ceza infaz kurumu idarelerince tesis edilen işlemleri denetlemekten ibaret olduğu, bu idareler dışındaki kurumlarca tesis edilen işlemleri denetleme yetkisinin bulunmadığı vurgulanmıştır. Bakanlık Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün yazısına istinaden başvurunun tek kişilik odaya konulduğunu ifade eden İnfaz Hâkimliği, Ceza İnfaz Kurumunun işleminin Bakanlığın talimatının uygulanmasından ibaret olduğunu belirtmiştir. İnfaz Hâkimliğine göre icrai nitelik taşıyan işlem Bakanlığın işlemi olduğundan bu işlemin yargısal denetimi ancak idari yargıda açılacak bir iptal davası ile mümkündür. Bu nedenle şikâyet hakkında infaz hâkimliğinin inceleme yapma görevi ve yetkisi bulunmamaktadır.

12. Başvurunun anılan karara karşı yaptığı itiraz 18/11/2016 tarihinde reddedilmiştir. Nihai karar başvuruca 28/11/2016 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvuruca 26/12/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

13. Anayasa Mahkemesi 4/9/2018 tarihli yazısıyla Ceza İnfaz Kurumundan başvurunun tek kişilik odada tutulduğu sürece ilişkin ayrıntılı bilgi talep etmiştir. Ceza İnfaz Kurumu, Anayasa Mahkemesinin sorduğu tüm hususlara 6/9/2018 tarihinde yazılı cevap vermiştir. Söz konusu cevap yazısına göre;

i. Kurumda toplam yirmi adet tek kişilik oda bulunmakta olup tek kişilik bütün odalar yaklaşık 10 m² büyüklüğündedir. Odalarda havalandırma penceresi, duş ve tuvalet bulunmakta; mutfak bölümü bulunmamaktadır.

ii. Başvuru, Kurumda bulunduğu süreler içinde avukatı ve yakınları ile çok sayıda açık ve kapalı görüş gerçekleştirmiş; yakınları ile telefonda görüşmüştür.

iii. Kurumda bulunduğu süreler içinde talebi üzerine başvuruca otuz kitap verilmiştir. Başvuru, bir eğitim faaliyeti talebinde bulunmamıştır.

iv. Ceza İnfaz Kurumunda on adet bir kısımda, on adet diğer bir kısımda olacak şekilde toplam yirmi tekli oda bulunmakta olup her iki kısımda ortak kullanılan bir havalandırma bahçesi vardır. Kurum kapasitesi ve tekli odada kalan hükümlü/tutuklu sayısına göre -İdare ve Gözlem Kurulu kararı ile planlanan program dâhilinde- aynı

kısımda bulunan tekli odalarda kalan hükümlü/tutuklular birlikte havalandırma bahçesine çıkabilmektedir. Havalandırma saatleri, tekli odalarda kalan hükümlü/tutuklu sayılarına göre değişiklik gösterebilmektedir. Ceza İnfaz Kurumu tarafından gönderilen çizelgeye göre başvuru günde bir buçuk saat olmak üzere, diğer tek kişilik odada kalan kişilerden aynı saat diliminde havalandırmaya çıkan bir ya da iki kişi ile birlikte havalandırma hakkında yararlanmıştır.

v. Başvurucu, talebi üzerine üç kez psikologla görüşmüştür. Bunun dışında çeşitli sağlık sorunları nedeni ile altı kez Kurum revirinde görevli doktor tarafından bir kez Açık Ceza İnfaz Kurumu Ortopedi Polikliniğinde, on kez Kocaeli Seka Devlet Hastanesindeki çeşitli polikliniklerde, dört kez Kandıra M. Kazım Dinç Devlet Hastanesindeki çeşitli polikliniklerde muayene edilmiş ve kendisine gerekli ilaç tedavileri yapılmıştır.

IV. İLGİLİ HUKUK

14. Kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiası hakkındaki ilgili hukuk için bkz. *Raşit Konya* (B. No: 2017/26780, 28/6/2018, §§ 15-30) ve *Timur Demir* (B. No: 2018/33190, 9/5/2019, §§ 14-31) başvurularına ilişkin kararlar.

15. 16/5/2001 tarihli ve 4675 sayılı İnfaz Hâkimliği Kanunu'nun "*İnfaz hâkimliklerinin görevleri*" kenar başlıklı 4. maddesi şöyledir:

"MADDE 4. – İnfaz hâkimliklerinin görevleri şunlardır :

1. Hükümlü ve tutukluların ceza infaz kurumları ve tutukevlerine kabul edilmeleri, yerleştirilmeleri, barındırılmaları, ısıtılmaları ve giydirilmeleri, beslenmeleri, temizliklerinin sağlanması, bedensel ve ruhsal sağlıklarının korunması amacıyla muayene ve tedavilerinin yaptırılması, dışarıyla ilişkileri, çalıştırılmaları gibi işlem veya faaliyetlere ilişkin şikâyetleri incelemek ve karara bağlamak.

2. Hükümlülerin cezalarının infazı, müşahedeye tâbi tutulmaları, açık cezaevlerine ayrılmaları, izin, sevk, nakil ve tahliyeleri; tutukluların sevk ve tahliyeleri gibi işlem veya faaliyetlere ilişkin şikâyetleri incelemek ve karara bağlamak.

..."

16. 4675 sayılı Kanun'un "*İnfaz hâkimliğince şikâyet üzerine verilen kararlar*" kenar başlıklı 6. maddesi şöyledir:

"MADDE 6. – Şikâyet başvurusu, 5 inci maddede yazılı sürenin geçmesinden sonra veya infaz hâkimliğinin görev ve yetki alanı dışında kalan bir işlem veya faaliyete karşı ya da başvuru hakkı olmayan kimselerce yapılmışsa infaz hâkimi, başvuru dilekçesini esasa girmeden reddeder; şikâyet başvurusu başka bir yargı merciinin görevi içerisinde ise o mercie gönderir.

Şikâyet başvurusu üzerine infaz hâkimi, duruşma yapmaksızın dosya üzerinden bir hafta içinde karar verir; ancak, gerek gördüğünde karar vermeden önce şikâyet konusu işlem veya faaliyet hakkında re'sen araştırma yapabilir ve ilgililerden bilgi ve belge isteyebilir; ayrıca ceza infaz kurumu ve tutukevi ile ilgili Cumhuriyet savcısının da yazılı görüşünü alır.

İnfaz hâkimi, inceleme sonunda şikâyeti yerinde görmezse reddine; yerinde görürse, yapılan işlemin iptaline ya da faaliyetin durdurulmasına veya ertelenmesine karar verir.

İnfaz hâkimi, bu Kanunda hüküm bulunmayan hallerde 4.4.1929 tarihli ve 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu hükümlerine göre inceleme ve işlemlerini yürütür ve kararını verir.

İnfaz hâkiminin kararlarına karşı şikâyetçi veya ilgili Cumhuriyet savcısı tarafından, tebliğden itibaren bir hafta içinde Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu hükümlerine göre acele itiraz yoluna gidilebilir.

..."

17. 6/4/2006 tarihli ve 26131 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük'ün (İnfaz Tüzüğü) "İdare ve gözlem kurulu" kenar başlıklı 34. maddesi şöyledir:

MADDE 34 – (1) İdare ve gözlem kurulu; kurum müdürünün başkanlığında, gözlem ve sınıflandırmadan sorumlu ikinci müdür, idare memuru, cezaevi tabibi, psikiyatrist, psikolog, sosyal çalışmacı, öğretmen, infaz ve koruma başmemuru ile kurum müdürü tarafından teknik personel arasından seçilen bir görevliden oluşur.

(2) Birinci fıkrada sayılan personelin tamamının kurumda bulunmaması hâlinde, kurul mevcut olanlarla oluşturulur.

18. İnfaz Tüzüğü'nün "İdare ve gözlem kurulunun görev ve yetkileri" kenar başlıklı 40. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

MADDE 40 – (1) İdare ve gözlem kurulu aşağıda sayılan işleri yapmakla görevli ve yetkilidir;

...

b) Hükümlülerin kurumlara kabullerinden sonra kalacakları odaları belirlemek,

...

d) Hükümlülerin kalmakta oldukları odaları değiştirmek,"

V. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Mahkemenin 19/11/2019 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

20. Başvurucu; tutuklanarak konulduğu Ceza İnfaz Kurumunda diğer mahpuslar ile birlikte çoklu odada barındırılmakta iken talebi olmadığı, diğer mahpuslarla bir sorun yaşamadığı, bir disiplin cezası da almadığı hâlde herhangi bir gerekçe gösterilmeksizin ve

kendisine karar tebliğ edilmeksizin, ilgili mevzuata aykırı şekilde tek kişilik odaya alındığını, odada mutfak bölümü bulunmadığını, odanın büyüklüğünün yetersiz olduğunu, burada tutulduğu süre boyunca diğer mahpuslarla iletişim kurmasının engellendiğini, açık havalandırma imkânından kısıtlı olarak yararlandırıldığını, dış dünyadan tecrit edildiğini belirterek Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

21. Bakanlık görüşünde, başvurucunun 23/9/2016 tarihinden tahliye edildiği 12/9/2018 tarihine kadar tek kişilik odada barındırıldığı, odanın penceresinin, duşunun ve tuvaletinin bulunduğu, diğer tek kişilik odalarda kalanlarla günde bir buçuk saat genel havalandırma alanında görüşme imkanının bulunduğu, ailesiyle defalarca görüştüğü, ceza infaz kurumunun kitaplığından yararlandığı, sağlık hizmetlerine erişebildiği, kaldığı odanın ölçülerinin standartların altında olmadığı hususları gözetildiğinde tutma koşullarının kötü muamele için öngörülen asgari eşiği aşmadığı belirtilmiştir.

2. Değerlendirme

22. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

“... ”

Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.

“... ”

23. Devletin bireyin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına saygı gösterme yükümlülüğü, öncelikle kamu otoritelerinin bu hakka müdahale etmemelerini yani anılan maddenin üçüncü fıkrasında belirtilen şekillerde kişilerin fiziksel ve ruhsal zarar görmelerine neden olmamalarını gerektirir. Bu, devletin bireyin vücut ve ruh bütünlüğüne saygı gösterme yükümlülüğünden kaynaklanan negatif ödevidir (*Cezmi Demir ve diğerleri*, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 81).

24. Diğer taraftan Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 3. maddesi herhangi bir sınırlama öngörmemekte; işkence, insanlık dışı ve onur kırıcı muamele ve cezaların yasaklanması mutlak mahiyetini belirtmektedir. Kötü muamele yasağının mutlak mahiyeti Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında belirtilen savaş veya ulusun varlığını tehdit eden başka bir genel tehlike hâlinde dahi istisna öngörmemiştir. Aynı şekilde Sözleşme'nin 15. maddesi benzer bir düzenleme ile kötü muamele yasağına ilişkin herhangi bir istisna öngörmemiştir (*Turan Günana*, B. No: 2013/3550, 19/11/2014, § 33).

25. Tutulma koşulları, tutulanlara yapılan uygulamalar, ayrımcı davranışlar, devlet görevlileri tarafından sarf edilen hakaretamiz ifadeler, kişiye normal olmayan bazı şeyleri yedirme, içirme gibi muameleler kötü muamele olarak ortaya çıkabilir (*Cezmi Demir ve diğerleri*, § 90). Mahpuslar, Anayasa'nın 19. maddesi kapsamında kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkından hukuka uygun olarak mahrum bırakılabilirken (*İbrahim Uysal*, B. No: 2014/1711, 23/7/2014, §§ 29-33) genel olarak Anayasa ve Sözleşme'nin ortak alanı kapsamında kalan diğer temel hak ve hürriyetlere sahiptir. Bununla birlikte ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi ceza infaz kurumunda güvenliğin temin edilmesine yönelik kabul edilebilir, makul gerekliliklerin olması durumunda sahip olunan haklar sınırlanabilir (*Turan Günana*, § 35).

26. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan "*Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.*" şeklindeki kural mahpuslara yönelik uygulamalar için de geçerlidir. Bu husus 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un "*İnfazda temel ilke*" kenar başlıklı 2. maddesinin (2) numaralı fıkrasında "*Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazında zalimane, insanlık dışı, aşağılayıcı ve onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz.*" ve yine aynı Kanun'un 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendinde "*Hürriyeti bağlayıcı cezanın zorunlu kıldığı hürriyetten yoksunluk, insan onuruna saygının korunmasını sağlayan maddî ve manevî koşullar altında çektilir.*" şeklinde düzenleme ile açıkça vurgulanmıştır. Dolayısıyla verilen bir mahkûmiyet veya tutuklama kararının infazında mahkûmlar veya tutuklular için sağlanacak şartlar insan onuruna saygıyı koruyacak nitelikte olmalıdır (*Turan Günana, § 36*).

27. Ceza infaz kurumlarında kötü muamele olarak kabul edilecek hususlar farklı şekillerde tezahür edebilir. Bunlar ceza infaz kurumu idaresi ve görevlilerinin kasıtlı davranışlarından kaynaklanabileceği gibi yönetsel hatalar veya yetersiz kaynaklar sebebiyle de ortaya çıkabilir. Bu nedenle mahpuslar için ceza infaz kurumundaki yaşam tüm yönleriyle değerlendirilmelidir. Ceza infaz kurumlarındaki yaşam, mahpuslara sunulan aktivitelerin genişliğinden mahpuslar ve ceza infaz görevlileri arasındaki ilişkilerin genel durumuna kadar geniş bir alanda değerlendirilmelidir (*Turan Günana, § 37*). Anayasa'nın 17. maddesi, ceza infaz kurumunda tutulan bir mahpusun içinde bulunduğu şartların insan onuruna yakışır bir şekilde olmasını da koruma altına almaktadır. İnfazın yöntemi ve infaz sürecindeki davranışların mahpusları özgürlükten mahrum kalmalarının doğal sonucu olan kaçınılmaz elem seviyesinden daha fazla sıkıntılı veya eziyetli bir duruma sokmaması gerekir (*Turan Günana, § 39*).

28. Yukarıda ifade edilen tüm hususlara ilave olarak bir muamelenin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının kapsamına girebilmesi için asgari bir ağırlık derecesine ulaşmış olmasının gerektiğini ifade etmek gerekir. Her olayda asgari eşğin aşıp aşılmadığı somut olayın özellikleri dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Bu bağlamda muamelenin süresi, fiziksel ve ruhsal etkileri ile mağdurun cinsiyeti, yaşı ve sağlık durumu gibi faktörler önem taşımaktadır (*Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 23*).

29. Somut olayda başvuru, terör örgütü üyesi olduğu gerekçesiyle tutuklanarak ilgili düzenlemeler gereğince bir bölümü yüksek güvenlikli ceza infaz kurumu statüsünde olan Kocaeli 2 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna konulmuştur. Anayasa Mahkemesi ceza infaz kurumlarında hükümlü ya da tutuklu statüsüyle tutulan kişilerin hücre hapsine alınmasının ya da diğer tutulanlardan ayrılmasının tek başına Anayasa'nın 17. maddesine aykırı bir durum oluşturmadığını daha önce belirtmiştir. Buna göre disiplinin sağlanması, güvenlik gerekçesi veya ayrı tutulan kişiyi diğerlerinden korumak kaygısıyla bu tür uygulamalar yapılması mümkündür (*Turan Günana § 43; Ahmet Yeter, B. No: 2014/5100, 16/2/2017, § 39*). Ayrıca tek başına tutma tedbirinin sadece güvenlik veya disiplini sağlama kaygısıyla değil mahpusların devam eden soruşturmalarda hileli iş birliği yapmalarını veya dışarıdakilerle yeni bir suç işlemek için iş birliği yapmalarını önleme gibi amaçlarla da uygulanması mümkündür (*Raşit Konya, § 44*).

30. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası çerçevesinde ceza infaz kurumlarında tutulma koşullarını değerlendirirken

başvurucular tarafından ileri sürülen somut olaylara ilişkin iddialarla birlikte koşulların bir bütün olarak gözetilmesi ve bu kapsamda önlemlerin şiddeti, süresi, amacı ve bireyler için sonuçlarının birlikte değerlendirilmesi gerektiğini de kabul etmiştir (*Turan Günana*, § 38). Dolayısıyla her başvuruda somut olayın özel koşulları, alınan tedbirin niteliği ve süresi, amacı ve söz konusu kişi üzerindeki etkisi değerlendirilmelidir.

31. Somut olaya bu yönüyle bakıldığında başvurunun tutulduğu odanın hücre statüsünde bir oda olmadığı, büyüklüğü, havalandırma penceresi, tuvalet ve duş için ayrılmış uygun ve yeterli bölümleri olması gibi özellikleri dikkate alındığında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından kabul edilen Avrupa Cezaevi Kurallarına (*Raşit Konya*, §§ 14-27) uygun koşullarda bulunduğu anlaşılmaktadır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. *Raşit Konya*, § 46; *Timur Demir*, § 45).

32. Başvurucu, açık havaya çıkma imkânından günde ortalama bir buçuk saat olmak üzere en az bir diğer tutuklu/hükümlü ile ortak bir avluyu kullanmak suretiyle faydalandırılmıştır. Başvurucu, bu sürenin ve ortak avluyu kullanan kişi sayısı dikkate alındığında alanın yetersizliğinden hiçbir gerekçe ileri sürmeksizin şikâyet etmektedir. Başvurucunun iddiasının aksine açık havadan yararlanılma süresi ile koşullarının yetersiz olduğunun söylenemeyeceği kanaatine varılmıştır. Bununla birlikte açık havaya çıkma imkânını en az bir diğer kişi ile birlikte kullanan başvurunun iddia ettiğinin aksine diğer mahpuslar ile iletişiminin kesilmediği de anlaşılmaktadır (benzer yöndeki kararlar için bkz. *Raşit Konya*, § 47; *Timur Demir*, § 48).

33. Diğer yandan başvuru, tek başına tutulduğu süre boyunca ailesi ve avukatıyla çok sayıda açık ve kapalı görüş ile telefon görüşmesi gerçekleştirmiştir.

34. Sonuç olarak yaklaşık 24 ay süre boyunca tek kişilik odada barındırılmış olmakla birlikte ailesiyle, dış dünyayla ve diğer tutulanlarla iletişimi bütünüyle kesilmeyen başvurunun duysal ve sosyal olarak izole edildiği sonucuna ulaşılması mümkün görülmemiştir.

35. Ceza infaz kurumlarında kötü muamele olarak kabul edilecek hususlar farklı şekillerde tezahür edebilir. Bu bağlamda tek kişilik bir odada tutulmaya ilişkin koşullar olayın kendine özgü koşullarına göre kötü muamele yasağı kapsamında gerçek bir sorun olarak ortaya çıkabilir. Bununla birlikte bu koşulların söz konusu uygulamanın niteliğinden kaynaklanan ve özgürlükten mahrum kalmanın doğal sonucu olan kaçınılmaz elem seviyesinin ötesinde asgari bir ağırlık derecesine ulaşmış olması gerekmektedir. Somut olayda başvurunun şikâyet ettiği tutulma koşulları bakımından söz konusu asgari eşik derecesinin aşılmadığı sonucuna varılmıştır.

36. Açıklanan gerekçelerle kötü muamele yasağına ilişkin bir ihlalin olmadığı açık olduğundan başvurunun *açıkça dayanaktan yoksun olması* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

37. Başvurucu, tek kişilik odaya alınmasına ilişkin İdare ve Gözlem Kurulu kararına karşı İnfaz Hâkimliğine yaptığı itirazın infaz hâkimliğinin inceleme yetkisi bulunmadığı

gerekçesiyle incelenmeksizin reddedilmesi nedeniyle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı ile Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

38. Bakanlık, anılan iddia hakkında görüş bildirmemiştir.

2. Değerlendirme

39. Anayasa'nın "*Hak arama hürriyeti*" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

40. Anayasa Mahkemesi, olayların başvuru tarafından yapılan hukuki niteliğinden dolayı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (*Tahir Canan*, § 16). Başvurucunun şikâyeti mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmiştir.

a. Uygulanabilirlik Yönünden

41. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı, suç isnadına bağlı yargılamaların yanında bir kimsenin *medeni hak ve yükümlülüklerinin* karara bağlanmasıyla ilgili yargılamalarda da uygulanır. Anayasa'nın 36. maddesinin (1) numaralı fıkrasının *medeni* meselelerde uygulanabilmesi için ortada hukuk düzeni tarafından kişiye tanınmış veya en azından savunulabilir temeli bulunan bir *hakkın* bulunması gerekir. İkinci olarak bu hakla ilgili olarak ilgili kişinin menfaatinin etkileyen bir uyuşmazlık mevcut olmalıdır. Öte yandan bu uyuşmazlık ihtilaf konusu hakkın tespiti ve bu haktan yararlanılması bakımından belirleyici bir nitelik arz etmelidir (*Mehmet Güçlü ve Ramazan Erdem*, B. No: 2015/7942, 28/5/2019, § 28).

42. Somut olay açısından başvuruya konu şikâyetin *medeni hak ve yükümlülükler* ile ilgili bir uyuşmazlık olup olmadığı adil yargılanma hakkının kapsamının tespiti açısından önem taşımaktadır. Başvurucunun şikâyetinin konusu, Ceza İnfaz Kurumunda tutulduğu -yaşadığı- alanın fiziki koşulları ve sosyalleşmesinin yetersizliğine ilişkindir. Kişilerin devlet hâkimiyeti altında (somut olayda Ceza İnfaz Kurumu) bulundukları süre boyunca yaşam koşullarının belirli bir standardın altına düşürülmemesini ve gerektiğinde iyileştirilmesini isteme hakları, Anayasa'nın 17. maddesinin (1) numaralı fıkrasında güvence altına alınan kişinin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı kapsamında mevcuttur. Ayrıca bireylerin ceza infaz kurumuna yerleştirilmeleri, kurumda barındırılmaları, ısıtılmaları, giydirilmeleri, beslenmeleri, temizliklerinin sağlanması, bedensel ve ruhsal sağlıklarının korunması, muayene ve tedavilerinin yaptırılması, dışarıyla ilişkileri, çalıştırılmaları gibi konuların yargısal denetime tabi olduğu da dikkate alındığında başvurunun şikâyetinin *medeni hak ve yükümlülük* kapsamında bir uyuşmazlık olduğu hususunda tereddüt bulunmamaktadır (tutuklu veya hükümlülere verilen disiplin cezalarının *medeni hak* kapsamında olduğu yönündeki karar için bkz. *Giyasettin Aydın*, B. No: 2013/1852, 25/3/2015, § 37).

b. Kabul Edilebilirlik Yönünden

43. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

c. Esas Yönünden

i. Müdahalenin Varlığı ve Hakkın Kapsamı

44. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine *adil yargılanma* ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerde de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Sözleşme'yi yorumlayan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (*Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti.*, B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

45. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, bir temel hak olmanın yanında diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bakımdan davanın bir mahkeme tarafından görülebilmesi ve kişinin adil yargılanma hakkı kapsamına giren güvencelerden faydalanabilmesi için ilk olarak kişiye iddialarını ortaya koyma imkânının tanınması gerekir. Diğer bir ifadeyle dava yoksa adil yargılanma hakkının sağladığı güvencelerden yararlanmak mümkün olmaz (*Mohammed Aynosa*, B. No: 2013/8896, 23/2/2016, § 33).

46. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde mahkemeye erişim hakkının bir uyumsuzluğu mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyumsuzluğun etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına geldiğini ifade etmiştir (*Özkan Şen*, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

47. Somut olayda tutuklu bulunan Ceza İnfaz Kurumunda tek kişilik odaya alınma yönündeki idari karara karşı yapılan ve çoklu odaya alınma yönünde talep içeren başvurunun infaz hâkimliğinin inceleme yetkisinde olmadığı gerekçesiyle reddedilerek başvurunun esasının incelenmemesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkına yönelik bir müdahalede bulunulduğu görülmektedir.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

48. Adil yargılanma hakkının görünümlerinden biri olan mahkemeye erişim hakkı, mutlak bir hak olmayıp bu hakkın sınırlandırılması mümkündür. Ancak mahkemeye erişim hakkına müdahalede bulunulurken Anayasa'nın temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen 13. maddesinin gözönünde bulundurulması gerekmektedir.

49. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"*Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.*"

50. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı müddetçe Anayasa'nın 36. maddesini ihlal edecektir. Buna göre müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülmeye, haklı bir sebebe dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir. Bu bakımdan öncelikle başvurunun mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağının bulunup bulunmadığının incelenmesi gerekir.

51. Hak ve özgürlüklerin, bunlara yapılacak müdahalelerin ve sınırlandırmaların kanunla düzenlenmesi bu haklara ve özgürlüklere keyfî müdahaleyi engelleyen, hukuk güvenliğini sağlayan demokratik hukuk devletinin en önemli unsurlarından biridir (*Tahsin Erdoğan*, B. No: 2012/1246, 6/2/2014, § 60).

52. Müdahalenin kanuna dayalı olması öncelikle şekli manada bir kanunun varlığını zorunlu kılar. Şekli manada kanun, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından Anayasa'da belirtilen usule uygun olarak kanun adı altında çıkarılan düzenleyici yasama işlemidir. Hak ve özgürlüklere müdahale edilmesi ancak yasama organınca kanun adı altında çıkarılan düzenleyici işlemlerde müdahaleye imkân tanıyan bir hükmün bulunması şartına bağlıdır. TBMM tarafından çıkarılan şekli anlamda bir kanun hükmünün bulunmaması hakka yapılan müdahaleyi anayasal temelden yoksun bırakır (*Ali Hıdır Akyol ve diğerleri* [GK], B. No: 2015/17510, 18/10/2017, § 56).

53. Kanunun varlığı kadar kanun metninin ve uygulamasının da bireylerin davranışlarının sonucunu öngörebileceği kadar hukuki belirlilik taşıması gerekir. Bir diğer ifadeyle kanunun kalitesi de kanunilik koşulunun sağlanıp sağlanmadığının tespitinde önem arz etmektedir (*Necmiye Çiftçi ve diğerleri*, B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55). Müdahalenin kanuna dayalı olması, iç hukukta müdahaleye ilişkin yeterince ulaşılabilir ve öngörülebilir kuralların bulunmasını gerektirmektedir (*Türkiye İş Bankası A.Ş.* [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44).

54. 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 2. maddesi uyarınca idari mercilerce gerçekleştirilen işlemlere karşı açılacak iptal davaları idari yargı mercilerinde görülür. Bu hüküm idari işlemlere karşı açılacak davalarda görevli mahkemenin tespitinde genel kural niteliği taşımaktadır.

55. Bununla birlikte 4675 sayılı Kanun'da bu kurala bir istisna getirilerek ceza infaz kurumlarınca tutuklu ve hükümlüler hakkında tesis edilen idari işlemlerin infaz hâkimliklerinde açılması öngörülmüştür. Anılan Kanun'un 1. maddesinde infaz hâkimliklerinin kuruluş amacı, ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde bulunan hükümlü ve tutuklular hakkında yapılan işlemler veya bunlarla ilgili faaliyetlere yönelik şikâyetleri incelemek ve karara bağlamak olarak belirtilmektedir. Madde gerekçesinde "*işlem*" kavramının hükümlü ve tutuklular hakkında yürürlükteki mevzuat hükümlerine göre hukuki sonuç doğurmaya yönelik her türlü karar, önlem ve irade açıklamasını, "*faaliyet*" kavramının ise hükümlü ve tutukluların konumlarında değişiklik yapan her türlü eylemler ile iyileştirme ve eğitim programlarına uygun olan çalışmaları ifade ettiği belirtilmektedir.

56. 4675 sayılı Kanun'un infaz hâkimliklerinin görevini düzenleyen 4. maddesinin birinci fıkrasının (1) numaralı bendinde; hükümlü ve tutukluların ceza infaz kurumları ve tutukevlerine kabul edilmeleri, yerleştirilmeleri, barındırılmaları, ısıtılmaları, giydirmeleri, beslenmeleri, temizliklerinin sağlanması, bedensel ve ruhsal sağlıklarının korunması amacıyla muayene ve tedavilerinin yaptırılması, dışarıyla ilişkileri, çalıştırılmaları gibi işlem veya faaliyetlere ilişkin şikâyetleri incelemenin ve karara bağlamanın infaz hâkimliklerinin görevleri arasında olduğu belirtilmektedir. Kanun koyucunun anılan konularda gerçekleştirilen eylem ya da işlemlere yönelik şikâyetlerin ceza infaz kurumu idaresince hızlı bir şekilde incelenerek karara bağlanmasını ve bu şikâyetlerin incelemesi aşamasında da infaza ilişkin özel gerekliliklerin dikkate alınmasının temin edilmesi amacıyla söz konusu eylem ve işlemlerin yargısal denetim yerinin idari yargı değil infaz hâkimlikleri olmasını öngördüğü anlaşılmaktadır.

57. Bununla birlikte 4675 sayılı Kanun'un 4. maddesinin ikinci fıkrasında, kanunlarda başka bir yargı merciine bırakılan konulara ilişkin hükümlerin saklı olduğu ifade edilmiştir.

58. Somut olayda başvuru, Ceza İnfaz Kurumu bünyesinde oluşturulan İdare ve Gözlem Kurulunun kararı ile tek kişilik odaya alınmıştır. Başvuru, Ceza İnfaz Kurumunda barındırıldığı odanın fiziki koşullarının ve havalandırma saatlerinin yetersizliği gibi konulardaki şikâyetlerini İnfaz Hâkimliğine iletmıştır. İnfaz Hâkimliği, başvurunun şikâyetine konu tek kişilik odada tutulmaya dair kararın İdare ve Gözlem Kurulu tarafından alınmış olmasına karşı kararın Bakanlığın yazısına dayandığı gerekçesiyle idare mahkemesi önünde dava edilmesi gerektiğini belirtmiş ve başvuruyu incelemeksizin reddetmiştir. İnfaz Hâkimliğinin 4675 sayılı Kanun'un 4. maddesinin ikinci fıkrasını dayanak aldığı anlaşılmaktadır.

59. Bir uyumsuzlukta uygulanacak hukuk kurallarının ve özellikle müdahalenin kanuni dayanağını oluşturan kanun hükümlerinin yorumlanması derece mahkemelerinin takdirindedir. Derece mahkemelerince mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağını oluşturduğu ifade edilen hükümlerle ilgili olarak geliştirilen yorumların isabetli olup olmadığını denetlemek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Bununla birlikte derece mahkemelerinin yorumlarının kanunun açık lafzıyla çelişki içinde olduğu veya kanun metni dikkate alındığında bireyler tarafından öngörülmesinin mümkün olmadığı sonucuna ulaşıldığı hâllerde mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağının bulunmadığı kanaatine varılması mümkündür.

60. İncelenen olayda İnfaz Hâkimliğinin önündeki davanın konusu İdare ve Gözlem Kurulu kararıdır. Bu kararın 4675 sayılı Kanun'un infaz hâkimliğinin görevlerini düzenleyen 4. maddesinin birinci fıkrasının (1) numaralı bendinde belirtilen *hükümlü ve tutukluların ceza infaz kurumuna yerleştirilmesi, barındırılması, bedensel ve ruhsal sağlıklarının korunması* konularıyla ilgili olduğu hususunda bir tereddüt bulunmamaktadır. Öte yandan İnfaz Hâkimliğinin İdare ve Gözlem Kurulunun tutuklu veya hükümlülerin tek kişilik odalarda barındırılmalarıyla ilgili kararlarına karşı yapılan şikâyetlerin incelenmesinin kendi görev alanına girmediğiyle ilgili bir değerlendirmesi bulunmamaktadır. İnfaz Hâkimliği salt İdare ve Gözlem Kurulunun bu kararının Bakanlığın yazısına dayanması sebebiyle şikâyeti incelemeksizin reddetmiştir. İnfaz Hâkimliğinin gerekçesinden anlaşıldığına göre söz konusu işlemin Bakanlık yazısına dayanmamış olması hâlinde İnfaz Hâkimliği şikâyet başvurusunun esasını inceleyebilecektir.

61. Başvurucunun Bakanlığın herhangi bir düzenleyici işlemine karşı değil tek kişilik odada kalmasına yönelik İdare ve Gözlem Kurulu kararına karşı dava açtığı hususu gözetildiğinde ve ayrıca Kanun'un açık metni de dikkate alındığında İnfaz Hâkimliğinin yorumunun öngörülebilir nitelikte olmadığı değerlendirilmiştir. Esasen Bakanlığın yazısına dayanılmış olmasının normal koşullarda İnfaz Hâkimliğinin görevine giren İdare ve Gözlem Kurulu kararını neden İnfaz Hâkimliğinin görev alanının dışına çıkardığı anlaşılamamaktadır. Ayrıca İnfaz Hâkimliğinin ceza infaz kurumlarının tutuklu ve hükümlülerle ilgili işlemlerine karşı açılan davaların -infaza ilişkin özel gerekliliklerin de gözetilerek- daha hızlı bir biçimde karara bağlanması amacıyla infaz hâkimliklerinin görev alanına bırakıldığı hususunu da yeterince dikkate almadığı anlaşılmaktadır.

62. Bu durumda İdare ve Gözlem Kurulu kararına karşı yapılan şikâyetin açık kanun hükmünün öngörülemeyen bir biçimde yorumlanarak, incelenmeksizin reddedilmesi suretiyle mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin kanunilik unsurunu taşımadığı sonucuna varılmıştır.

63. Açıklanan gerekçelerle başvurunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

64. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı ve (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvuru lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

65. Anayasa Mahkemesinin *Mehmet Doğan* ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında, ihlal sonucuna varıldığında ihlalin ortadan nasıl kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir.

66. Başvurucu, ihlalin tespiti ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

67. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

68. Başvurucu tahliye olduğundan yargılamanın yenilenmesinde hukuki yarar bulunmamaktadır. İhlalin sonuçlarının giderilmesi için başvurucuya 9.150 TL manevi tazminat ödenmesi gerekir.

69. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 239,50 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın *açıkça dayanaktan yoksun olması* nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya 9.150 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

D. 239,50 TL harçtan oluşan yargılama giderinin BAŞVURUCUYA ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Kocaeli İnfaz Hâkimliğine GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 19/11/2019 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Hasan Tahsin GÖKCAN

Üye
Burhan ÜSTÜN

Üye
Hicabi DURSUN

Üye
Kadir ÖZKAYA

Üye
Selahaddin MENTEŞ